

چتر سحاب پرفراز قله جغرافیای ایران

آسیب‌دیدگی در پاهایش شده است خلاص نشده که تماس می‌گیرد و می‌گوید: من برگشتم و برای هر کاری که باعث غنی شدن صدمین شماره مجله رشد آموزش جغرافیا باشد، آماده‌ام. دفتر کارش که سال‌ها با آن مانوس بوده است، پناهگاه امنی است که انگار در آن آرام می‌گیرد و احساس راحتی می‌کند. کارهای زیادی بر زمین مانده! اولین جمله‌ای است که بعد از سلام و احوال‌پرسی می‌گوید. دو سه‌تایی تندیس و سردیس پدر روی میز کار و دور و اطرافش به چشم می‌خورد. انگار پدر هم مانند پسر نگران است. کارهای زیادی بر زمین مانده است!

کتاب‌های جغرافیا و دانش‌های مرتبط با آن در کنار و میان نقشه‌های متعدد، تمام فضای اتاق را پوشانده است. استاد دو ساعتی برایمان صحبت می‌کند. می‌گوید: جدم، استاد ابوالقاسم سحاب هر کتابی را که به‌دست می‌آورد می‌خواند و آثار زیادی در زمینه‌های تاریخ و جغرافیا و هنر از خود به جای گذاشت. مرحوم پدر بزرگم در تهران پس از کسب فیض از محضر اساتید و دانشمندان آن زمان و تدریس در مدارس مختلف، به خدمت وزارت معارف (آموزش و پرورش) درآمد و به ریاست معارف ثلاث (ملایر، نهاوند و تویسرکان) منصوب شد. او معلم بود و استاد دانش‌سرای عالی، به همین جهت نسل‌های بعدی که پدرم و من و فرزندانم باشیم، تعلق خاطری خاص به فرهنگیان، معلمان و آموزش و پرورش داریم. در پایان نیز با دقت و حساسیت زیادی که در انتقال مطالب دارد، قول می‌دهد که براساس متن گفت‌وگو، نوشته‌های را برای مخاطبان و خوانندگان مجله رشد آموزش جغرافیا تنظیم کند. این همان نوشته است.

اشاره

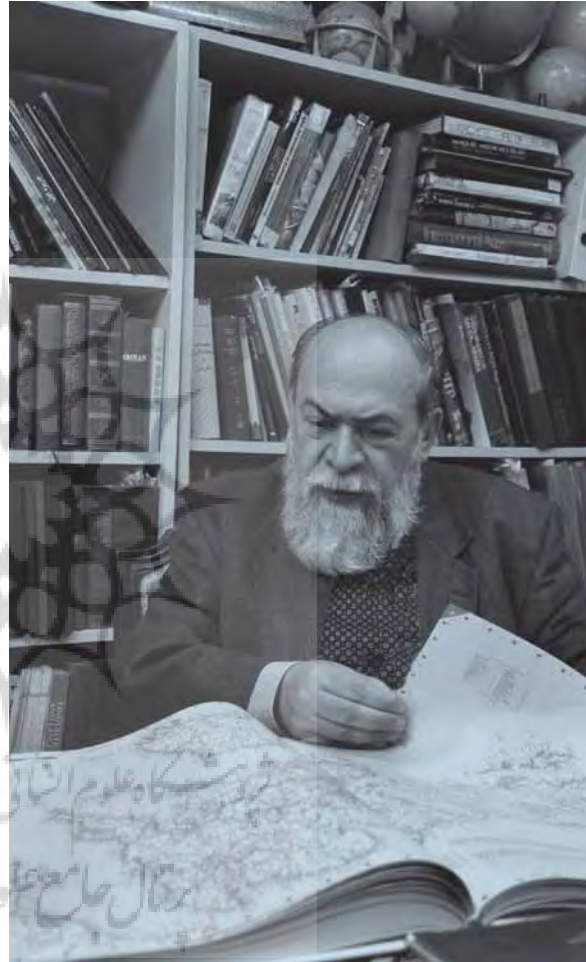
مهندس محمدرضا سحاب، فرزند ارشد زنده‌یاد مهندس عباس سحاب است. روزی که برای تعیین زمانی برای گفت‌وگو با وی تماس می‌گیریم، عازم استان هرمزگان است تا در «جشنواره ملی فرهنگی - هنری خلیج فارس» شرکت کند. در عین حال می‌گوید: به محض برگشت از سفر با همدیگر دیداری خواهیم داشت و توصیه می‌کند تا آن زمان، کتاب زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی استاد عباس سحاب «پدر کار توگرافی ایران» را که انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسانده و سوابق مربوط به مؤسسه را در سایت مؤسسه جغرافیایی و کار توگرافی سحاب مطالعه کنیم.

انگار برای همه کارهایش نقشه دارد. هنوز گرد سفر سه‌روزه را از تن دور نکرده و از حادثه‌ای که برایش پیش آمده و باعث کوفتگی و

کلیدواژه‌ها: سحاب، جغرافیا، جغرافیای ایران

* نگاهی به آغازین فعالیت‌های نقشه‌نگاری در جهان

آشنایی انسان با دانش نقشه‌نگاری بسیار قدیمی است و به قبل از پیدایش خط و کتابت می‌رسد. بابلیان و مصریان و چینی‌ها با این دانش آشنایی داشتند و ترسیم اولین نقشه به بابلیان نسبت داده شده است. در دوره‌های بعد استرابو با تألیف کتاب پرارزش جئوگرافیکا و بطلمیوس با تفکیک حوزه‌های ریاضی، نجوم و جغرافیا از همدیگر، تحولی در دانش نقشه‌نگاری به‌وجود آوردند. ترجمه آثار بطلمیوس

به زبان‌های لاتین و عربی، فعالیت دانشمندان را در زمینه کار توگرافی بیشتر کرد. در غرب، نقشه‌های پرتولان و کالان مورد استفاده قرار گرفت و دانشمندانی چون مرکاتور هلندی، سانسون فرانسوی و جان الیویه انگلیسی دست به تحقیقات بارزشی زدند.

* نقشه‌نگاری در جهان اسلام

در جهان اسلام نیز به جغرافی و نقشه‌نگاری توجه می‌شد. ظاهراً نخستین بار حجاج‌بن یوسف دستور ترسیم نقشه بلاد دیلم و

ماوراءالنهر را صادر کرد. هم‌چنین علمای بغداد در عصر مأمون عباسی نقشه‌الصورة المأمونیه را ترسیم کردند و دانشمندانی چون خوارزمی، مسعودی، یعقوبی، ابن خردادبه، ابن حوقل، استخری، ابوریحان بیرونی، ادریسی و دیگران در این زمینه به مطالعه و پژوهش پرداختند. ادریسی به دلیل حضور در دربار راجر دوم، پادشاه سیسیل و دسترسی به منابع غرب و شرق توانست نقشه جهان را تهیه کند و بعدها پیری ریسی، دریاسالار عثمانی نقشه‌های متعددی از دریاها و جهان را ترسیم کرد. اما متأسفانه دانشی که در جهان اسلام رشد کرده و به شکوفایی رسیده بود با گذشت زمان به فراموشی سپرده شد و بیش از آن که مورد استفاده مسلمانان قرار گیرد به خدمت اروپاییان درآمد و مورد بررسی و بهره‌برداری قرار گرفت. سیاحان و مستشرقان غرب که به جهان اسلام سفر می‌کردند، به ثبت مکان‌ها و ترسیم نقشه‌ها پرداختند. تاورنیه، اولئاریوس و نیبور از این جمله بودند. در دوره قاجار که ایران به دلایل سیاسی بیش از هر زمان دیگری مورد توجه اروپاییان قرار گرفت، توجه به شناخت وضعیت جغرافیای طبیعی ایران بیش از پیش احساس شد و از این‌رو نقشه‌های متعددی از مناطق مختلف ایران به‌ویژه از مناطق نفت‌خیز ترسیم شد. زمین‌شناسانی چون هاریسن و گابریل به مساحتی ایران پرداختند. اگرچه با تأسیس دارالفنون علم جغرافیا و نقشه‌نگاری مجدداً مورد توجه قرار گرفت و از عالمانی چون میرزا عبدالغفار نجم‌الملک، عبدالرزاق بغیری و مهندس محسن مسعود انصاری می‌توان به عنوان پیشروان علم جغرافی و نقشه‌کشی یاد کرد، اما آنچه در زمینه مطالعات جغرافیایی و کار توگرافی ایران صورت می‌گرفت بیشتر به‌دست اروپاییان انجام می‌شد.

* گام‌های اولیه برای تأسیس مؤسسه جغرافیایی سحاب

در چنین فضایی بود که استاد عباس سحاب در سال ۱۳۰۰ شمسی در یکی از روستاهای تفرش به دنیا آمد و در همان جا به مکتب رفت. سپس تحصیلات دبستانی و دبیرستانی را در تهران و در مدارس کمالیه، ابن‌سینا و علمیه به پایان رسانید و وارد دانشگاه شد و در رشته هنرهای زیبا به تحصیل پرداخت. سحاب جوان برای ترسیم و تهیه نقشه‌های مناطق ایران، بیش از سی‌هزار شهر و روستا را از نظر گذرانید و حاصل مطالعات خود را روی کاغذ آورد و نقشه‌های تهران، اصفهان، تبریز، شیراز، همدان و مازندران و... را ترسیم کرد. از آن جا که با گسترش کار دیگر زیرزمین خانه پدر برای چنین کار بزرگی کافی و مناسب نبود، در سال ۱۳۲۹ شمسی استاد در خیابان جابری در شرق تهران، ساختمانی را تهیه کرد. محل مؤسسه بعدها به خیابان انقلاب منتقل شد و اکنون در خیابان سمیه قرار دارد.

مؤسسه جغرافیایی و کار توگرافی سحاب، نخستین مؤسسه علمی نقشه‌نگاری در ایران و خاورمیانه است و در سال ۱۳۱۵ خورشیدی به همت استاد فقید ابوالقاسم سحاب (با بیش از هفتاد تألیف و ترجمه

در زمینه‌های مختلف) و با همیاری فرزندش، زنده‌یاد مهندس عباس سحاب بنیان نهاده شد.

از دواج مهندس عباس سحاب در سال ۱۳۲۵ با خانم بدیعه خطیبی، فرزند مرحوم اقبال‌الممالک خطیبی از پیشگامان نهضت مشروطه و نماینده دوره‌های نخست مجلس شورای ملی، تأثیر زیادی در زندگی علمی و تلاش‌ها و فعالیت‌های نقشه‌نگاری وی داشت. به گفته استاد سحاب این زندگی مشترک و سپردن کارهای خانه و فرزندان به این بانوی فداکار که همواره با وجود سختی‌ها مشوق وی بود، موجب آسایش خیال در زندگی او شد. جالب این‌جاست که همه امور زندگی از کار در خانه تا کمک در اداره مؤسسه و امور مالی آن از ابتدای کار برعهده این بانوی بزرگوار قرار گرفت و می‌توان گفت که خانم سحاب (خطیبی) نخستین کارمند مؤسسه بود و علاوه بر پرورش فرزندان، تأثیر عمده‌ای در پیشرفت کارهای استاد سحاب داشت؛ چنان‌که گفته‌اند، مردان موفق همواره همسری فداکار در کنار خود داشته‌اند.

پژوهش‌های علمی و تألیف و چاپ و انتشار انواع نقشه، اطلس، کره جغرافیایی و دیگر انتشارات جغرافیایی برای نخستین‌بار در ایران حاصل کوشش‌های این مؤسسه و پایه‌گذاران آن بوده است. از همین‌رو می‌توان گفت که مؤسسه سحاب نقش زیادی در بالابردن سطح دانش جغرافیا در کشور و شناسایی جغرافیای ایران در جهان داشته است. مؤسسه سحاب در طول هفت دهه توانسته است در پاسخ به نیازهای فزاینده جامعه به نقشه، اطلس و دیگر انتشارات جغرافیایی و هم‌چنین آگاهی بخشی در زمینه دانش جغرافیا و اطلاعات مرتبط به آن، نقش خاصی را ایفا کند.

مؤسسه سحاب با بسیاری از بنیادهای جغرافیایی نامدار و معتبر جهان همکاری‌های نزدیک داشته که از آن میان باید به تهیه و تولید نقشه‌هایی به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، عربی و هم‌چنین ترجمه و انتشار چند نقشه به زبان ژاپنی با همکاری مؤسسه «تیکو کو شوین» در ژاپن اشاره کرد.

این مؤسسه به پشتوانه سال‌ها اندوخته علمی و عملی و هم‌چنین یاری جستن از چهره‌های معتبر دانشگاهی، تاکنون توانسته است انواع نقشه‌ها و اطلس‌ها را به زبان‌های زنده دنیا منتشر سازد، به طوری که شمار نقشه‌های طراحی، چاپ و منتشر شده از ۲۷۰۰ اثر فراتر می‌رود. برخی دیگر از نشریات مؤسسه، مانند نگاره‌های آموزش جغرافیایی و اطلس‌های آموزشی بارها تجدیدنظر و چاپ شده‌اند.

بیش از هفت دهه فعالیت پیوسته و پیگیر با چاپ و انتشار بیش از سه هزار عنوان اثر علمی و فرهنگی، مشارکت فعال و چشمگیر در همایش‌های بین‌المللی نظیر همایش‌های نقشه‌نگاری ICA در بوداپست، پرت (استرالیا)، برنموث (انگلستان)، مکزیکوسیتی و دریافت تقدیرنامه‌های گوناگون به منظور ارائه نقشه‌های چاپ ایران در کیفیت عالی؛ تهیه و طراحی کره جغرافیایی فارسی و جهان اسلام

برای نخستین بار در جهان؛ طراحی و ترسیم نقشه‌های برجسته‌نمای ایران، استان‌های آذربایجان و مناطق البرز مرکزی (تهران - شمال)، رشته کوه‌های زاگرس، و صدها ابتکار دیگر، به‌ویژه دفاع از نام مقدس خلیج فارس با تألیف و انتشار شش مجلد اطلس اسناد تاریخی و نقشه‌های جغرافیایی خلیج فارس به زبان‌های فارسی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و عربی، موجب شده است تا مؤسسه جغرافیایی و کار توگرافی سحاب «نامی آشنا در جغرافیای ایران» باشد.

در حال حاضر، نسل سوم خاندان سحاب به همراه نسل چهارم این خاندان با همکاری دانشگاهیان و دیگر دانشمندان و کارشناسان جغرافی و نقشه‌نگار، اداره این نهاد فرهنگی را برعهده دارند. هم‌اکنون محمدرضا سحاب که در طول ۵۴ سال گذشته به‌طور کامل و تمام‌وقت با مؤسسه سحاب همکاری داشته و عمر و زندگی خود را صرف توسعه و گسترش فعالیت‌های علمی و پژوهشی آن کرده است، مدیریت مؤسسه را برعهده دارد و با همکاری خانم فاطمه پاک، همسر فداکار و فرزندانش، آن را اداره می‌کند.

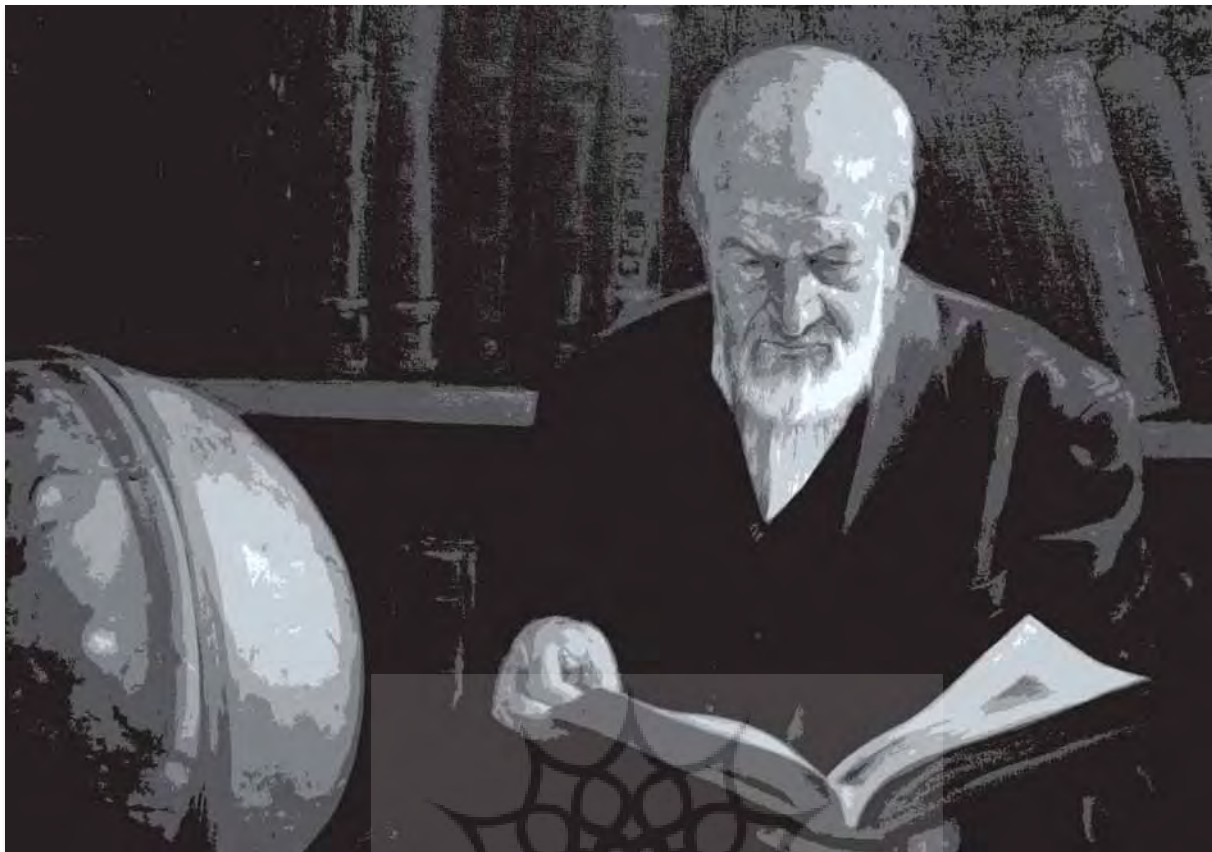
مؤسسه سحاب همراه و همگام با بنیادهای بزرگ نقشه‌نگاری در جهان، از سیستم‌های رایانه‌ای اطلاعات جغرافیایی (GIS) و تصاویر ماهواره‌ای بهره‌مند است و در راستای بالابردن کارایی و کیفیت نقشه‌ها، به کاربرد روش‌های مطلوب و مطمئنی رو آورده و از این جهت در ایران پیشگام بوده است.

سحاب چگونه وارد جغرافیای خدمت به معلمان، دانش‌آموزان و عموم مردم شد؟

آغاز کار

استاد عباس سحاب در سال ۱۳۱۵ نوجوانی دبیرستانی بود. روزی در یکی از خیابان‌های تهران جمله‌ای از چند جهانگرد فرانسوی شنید که مسیر اصلی زندگی آینده‌ی وی را تعیین کرد. جهانگردان فرانسوی از بابت این مسئله که کشوری به بزرگی ایران با سابقه تمدن چند هزار ساله، هنوز یک نقشه راهنما برای پایتختش ندارد! ایران و مردمانش را مورد سرزنش و تحقیر قرار داده بودند. او که حس میهن‌دوستی قوی داشت، پاسخی به این تحقیر نداشت و این مسئله سبب جریحه‌دار شدن غرور وی شد. عباس نوجوان تحت تأثیر این برخورد و با توجه به علاقه وافرش به جغرافیا، تصمیم بزرگی گرفت. او قصد داشت نخستین نقشه توریستی تهران را تهیه کند. این کار برای جوانی به سن و سال وی امری بسیار دشوار و غیرممکن به نظر می‌آمد. اما عباس سحاب با تلاش بی‌وقفه و عزم راسخش می‌خواست خلاف این مسئله را ثابت کند.

وی کار را با ۲۷ ریال که تمام دارایی او بود آغاز کرد. با این دارایی یک شیشه مرکب چینی و یکی دو متر کاغذ کالک و چند قلم هاشور خرید و به کمک وسایل مختصری که در خانه داشت کارش را شروع کرد. روزها و شب‌ها از پی هم می‌آمدند و او سرسختانه می‌کوشید.

کند؛ و دوم کارهای زینتی حاشیه نقشه که در تمام نقشه‌هایش وجود داشت و آن هم از دو قسمت تشکیل می‌شد: یک قسمت گل و بوته با طرح‌های هندسی که با قالب‌گیری تکرار می‌شد، اما سحاب تک‌تک آنها را با دشواری و حوصله تعجب‌برانگیزی با قلم هاشور ترسیم می‌کرد؛ و هم‌چنین دیگر علائم و آثار تاریخی مانند ابنیه و تولیدات را که با اطلاعات متن نقشه مناسبت داشت نیز فراهم می‌کرد. در مجموعه اوریژینال‌های این قبیل نقشه‌ها که امروز از ذخایر تاریخی مؤسسه سحاب به‌شمار می‌آیند، بیش از سیصد قطعه اوریژینال نقشه وجود دارد که برای نقشه‌شناسان و جغرافی‌دانان بسیار دیدنی و قابل توجه است. استاد سحاب از نسل آخرین نقشه‌نگاران صاحب سبک جهان به‌شمار می‌رود.

استاد عباس سحاب از آن دوران چنین یاد می‌کند

نقشه‌های توریستی شهرهای ایران: «... بعد از تهیه نقشه تهران به ترتیب نقشه‌های اصفهان، تبریز، شیراز، همدان و شهرهای دیگر را کشیدم. نقشه استان اصفهان را با چهار ماه تلاش بی‌وقفه آماده کردم. در این نقش تمام اطلاعات جغرافیایی، طبیعی، مردم‌شناسی نوع فعالیت اقتصادی، نوع مسکن، نوع محصولات، شهرت اجتماعی و تاریخی و خلاصه تمام اطلاعات منطقه را ارائه کردم». این نقشه که یکی از شاهکارهای نقشه‌نگاری ایران است، هم‌اکنون در آرشیو مؤسسه سحاب نگاه‌داری می‌شود.

دشواری‌های راه نمی‌توانست به عزم آهنین و اراده قوی وی فائق آید و سرانجام بعد از شش ماه توانست به آرزویش جامه عمل بپوشاند. عباس سحاب با شش‌ماه تلاش بی‌وقفه و شبانه‌روزی خود، نخستین نقشه توریستی شهر تهران را تهیه کرد و در این مدت، شالوده و اساس مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب را در اتاق بیست‌متری واقع در زیرزمین خانه پدری بنیان گذاشت که امروزه پس از گذشت ۷۵ سال به معتبرترین مؤسسه خصوصی جغرافیایی ایران و یکی از معتبرترین مؤسسات جغرافیایی جهان تبدیل شده و نام وی نیز به عنوان «پدر جغرافیا» در ایران به ثبت رسیده است. در آن سال‌ها عباس سحاب به تنهایی کار می‌کرد و تنها حامی و مشوق او پدرش بود که در فن ترسیم نقشه‌ها نمی‌توانست به او کمک کند، اما خود وی با حوصله‌ای باورنکردنی و با پشتکاری اعجاب‌انگیز تمام کار تألیف و ترسیم نقشه را انجام می‌داد. ابتدا والدینش و پس از ازدواج، همسرش در این کار بزرگ مشوقان او بودند.

سبک ویژه نقشه‌نگاری (کارتوگرافی) استاد سحاب

آن روزها کارهای سحاب بیشتر جنبه هنری داشت و گاهی اتفاق می‌افتاد که او ماه‌ها وقت خود را صرف ترسیم یک نقشه می‌کرد. نقشه‌ها به‌طور عموم سیاه و سفید بودند و از دو قسمت تشکیل می‌شدند: یکی اطلاعات جغرافیایی داخل کادر نقشه که سعی می‌کرد هر چه بیشتر اطلاعات را گویا سازد تا هر بیننده‌ای بتواند از آن استفاده

در سال ۱۳۳۲ چاپ ششم نخستین نقشه عمومی و مفصل ایران که قبلاً به صورت سیاه و سفید تکثیر می‌شد، با تلاش استاد سحاب و همکاری‌اش و مساعدت چاپخانه مجلس شورای ملی به صورت تمام رنگی در آن چاپخانه به چاپ رسید. تهیه و انتشار این نقشه که از افتخارات مؤسسه سحاب است، با استقبال عمومی مواجه و چندین بار تجدید چاپ شد. تاکنون مشابه این نقشه در ایران و دیگر کشورهای جهان تهیه نشده است و از هر جهت در نوع خود منحصر به فرد و بی‌نظیر است.

در سال ۱۳۳۵ استاد سحاب، پدر دانشمندش را از دست داد. او که از دوره کودکی همواره از پشتیبانی و حمایت‌های علمی و عملی پدر برخوردار بود، از این فقدان ضربه روحی شدیدی خورد، سپس به این نتیجه رسید که روح آن مرحوم همانند دوره حیاتش اکنون نیز از غم و اندوه وی رنج می‌برد و مصمم شد برای شادی روح پدر و التیام روح غم‌دیده خود مصمم‌تر به کار تهیه نقشه‌ها بپردازد و به این ترتیب یک دوره فعالیت شدید، در زندگی او آغاز شد. نقشه راه‌های ایران و خاورمیانه و کشورهای ترکیه، عراق، کویت، عربستان همراه با مکه و مراسم حج، افغانستان، قبرس، رودس یونان، پاکستان، اندونزی و چند کشور دیگر، حاصل این دوره فعالیت وی هستند. سحاب ابتدا این نقشه‌ها را به دو زبان تهیه می‌کرد، اما بعدها کارش را به زبان‌های فارسی، انگلیسی، عربی و حتی ژاپنی توسعه داد.

نقشه‌های آموزشی مدارس

بعد از تهیه نقشه مناطق مختلف ایران و کشورهای دیگر، استاد مصمم شد برای نخستین بار در ایران نقشه‌های آموزشی تهیه کند. از سال ۱۳۳۸ به بعد برای نخستین بار نقشه‌های مختلف ایران، آسیا، اروپا و یکایک قاره‌های دیگر تدوین شد که ابتدا برای چاپ آنها در مقیاس مناسب در قطع ۶۰×۹۰ سانتی‌متر اقدام شد و مورد استقبال معلمان و مدارس ایران قرار گرفت. مؤسسه سحاب که سهیم عمده‌ای در امر آموزش جغرافیا داشت، هر سال بر تعداد و دقت و کیفیت انتشارات خود افزود و به موازات تهیه و توزیع نقشه‌های جغرافیایی آموزشی، درصدد تهیه اطلس‌ها و دیگر تصاویر آموزشی از قبیل نگاره‌های گیاه‌شناسی و آناتومی پزشکی و امثال آن برآمد.

آشنا کردن مردم با دانش جغرافیا، تشکیل نمایشگاه‌های جغرافیایی

استاد سحاب نخستین نمایشگاه جغرافیایی آثار خود و مؤسسات کار توگرافی بین‌المللی را در سال ۱۳۳۹ خورشیدی در دانشسرای تهران برپا کرد که با استقبال فراوانی از سوی دانشگاهیان، معلمان، دانشجویان و دیگران روبه‌رو شد. از آن تاریخ به بعد وی در شهرهای آبادان، اصفهان، تهران (دانشگاه تهران و دانشگاه ملی ایران) و دیگر شهرها و تشکیل نمایشگاه‌های جغرافیایی در کنار کنگره‌ها و

کنفرانس‌های جغرافیایی و کار توگرافی در داخل و خارج کشور، به معرفی علم جغرافیا پرداخته و علاوه بر آن در اکثر نمایشگاه‌های مهم فرهنگی کشور مشارکت جدی داشته و از این راه در جذب جوانان بسیاری به این رشته علمی موفق بوده است.

نخستین کره جغرافیایی فارسی

یکی دیگر از نوآوری‌ها و در حقیقت ماجراجویی‌های سحاب، ساخت کره جغرافیایی به متن فارسی است که خود ماجرای جالب دارد. استاد سحاب در سفر اروپا عزم خود را جزم می‌کند که این کار را برای نخستین بار در جهان انجام دهد. **خود او در این باره می‌گوید:** «در سال ۱۳۳۹ خورشیدی با یک مؤسسه آلمانی مکاتبه کردم و قصدم را درباره تهیه کره جغرافیایی به زبان فارسی به آنها بیان کردم. پاسخ دادند که اگر شما نقشه کره را به فارسی تهیه کنید، ما آن را برای شما تولید می‌کنیم. این کار را کردم و آنها نیز در نهایت هزار دستگاه از آن را درست کردند. اما من به مشکل بزرگی برخورددم، زیرا پول پیش پرداخت کره‌ها را نداشتم. برای رفع مشکل، مسئله را با یکی از دوستانم که رئیس شعبه بانک ملی ایران در میدان زاله بود مطرح کردم و او گفت: خانه‌ات را گرو بگذار تا بانک پول لازم را برایت مهیا کند و من موفق شدم با گرو گذاشتن سند خانه، پول لازم را تهیه کنم و برای نخستین بار در ایران و جهان، **کره جغرافیایی فارسی** را به علاقه‌مندان علم جغرافیا عرضه کنم». این ماجرا به گوش مطبوعات آن زمان رسید و عمل مؤسسه سحاب در سطح جامعه مورد تحسین و تقدیر قرار گرفت. یکی از روزنامه‌های آن دوران چنین نوشت: «**خانه‌ای به گرو رفت و نخستین کره جغرافیایی فارسی تهیه شد.**» در سال‌های دهه پنجاه خورشیدی با تلاش کارکنان مؤسسه، کار تولید کره‌های جغرافیایی در ایران آغاز شد و تاکنون در قطره‌های ۱۰، ۱۶، ۲۰ و ۲۸ سانتی‌متری تولید شده است.

اطلس‌های جغرافیایی

تهیه و انتشار «**نخستین اطلس جهان**» در سال ۱۳۴۱ برای آموزش جغرافیا در مدارس آغاز شد. این اطلس با ده ویرایش بیش از پنجاه بار تجدید چاپ شد. در سال ۱۳۴۴ «**اطلس جهان در عصر فضا**» با طرحی نو و اطلاعات بی‌شمار برای دبیرستان‌ها و عموم مردم چاپ و منتشر و ۳ بار تجدید چاپ شد. «**اطلس دانش آموز**» در سال ۱۳۴۴ و «**اطلس نوآموز**» در سال ۱۳۴۵ منتشر و بارها با تجدید نظر چاپ شدند. «**اطلس مصور ایران و جهان**» با همکاری مؤسسه وسترن آلمان در سال ۱۳۵۷ در قطع رحلی تهیه و منتشر شد. علاوه بر اطلس‌های آموزشی، اطلس‌های کتابخانه‌ای شامل «**اطلس افغانستان**» به زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسه در سال ۱۳۵۲ و «**اطلس اسناد تاریخی خلیج فارس**» در سه مجلد در سال‌های ۱۳۴۹، ۱۳۶۱ و ۱۳۶۴ به زبان‌های فارسی، انگلیسی و

عربی منتشر شدند. «اطلس نقشه‌های تاریخی و کهن ایران» به زبان‌های فارسی، انگلیسی و آلمانی در سال ۱۳۵۵ به چاپ رسید. در سال‌های بعد «اطلس جیبی ایران و جهان» به زبان‌های فارسی و انگلیسی، «اطلس عمومی ایران و جهان» و دیگر اطلس‌های آموزشی طراحی و منتشر شدند. آخرین اطلس‌های منتشر شده تا تاریخ تهیه این مقاله «اطلس تهران بزرگ»، «اطلس ۲۲ منطقه تهران» و «اطلس جدید راه‌های ایران» در دهه‌های هشتاد و نود خورشیدی است.

طراحی و تهیه نقشه‌های بزرگ آموزشی فارسی

پس از انتشار نقشه‌های آموزش مدارس، در قطع ۶۰×۹۰ سانتی‌متر با خط زیبای نستعلیق به زبان فارسی که در دهه‌های سی و چهل خورشیدی چاپ و منتشر شدند، مورد استقبال بی‌نظیر معلمان و دانش‌آموزان قرار گرفتند. در مراحل بعد، استاد سحاب برای چاپ نقشه‌های بزرگ آموزشی با کیفیت ممتاز، در دهه پنجاه خورشیدی با مؤسسات و سترمان و ونشو در آلمان مکاتبه کرد و سرانجام در سفری به اروپا با قراردادی نقشه‌های آنها را به فارسی ترجمه کرد و با چاپ و انتشار این نقشه‌ها، مدارس ایران در آن زمان از بالاترین کیفیت نقشه‌های آموزشی به زبان خط زیبای فارسی بهره‌مند شدند. در سال‌های دهه هفتاد خورشیدی امتیاز چاپ و انتشار این نقشه‌ها از مؤسسه ونشو آلمان خریداری شد و چاپ و انتشار آنها در ایران ادامه یافت.

نقشه‌های برجسته‌نما

سبک خاص کار توگرافی «ونشو» در تهیه نقشه‌های برجسته‌نما و ضرورت تهیه نقشه برجسته‌نمای ایران برای تکمیل نقشه‌های آموزشی، مؤسسه سحاب را بر آن داشت تا در این زمینه تلاش کنند. این تلاش و کوشش در طول چند سال در اواخر دهه شصت خورشیدی با موفقیت به انجام رسید. حاصل کار سه نقشه برجسته‌نمای ایران، آذربایجان و البرز مرکزی (تهران - شمال) بود. ادامه کار برای دیگر مناطق ایران به دلیل هزینه سنگین آن متوقف شد. اما امروزه از این روش نقشه‌نگاری با بهره‌مندی از تجهیزات رایانه‌ای در نقشه‌ها و اطلس‌های مؤسسه سحاب استفاده می‌شود.

نقشه‌های توریستی (گردشگری)

استاد سحاب که در تهیه نقشه‌های توریستی در ایران پیشگام بود و ترسیم نخستین نقشه‌های توریستی تهران و ایران و شهرهای بزرگ آن را در آغاز فعالیت خود در دهه‌های بیست و سی خورشیدی و وجهه همت قرار داده بود، در سال‌های دهه‌های چهل و پنجاه که توریسم در ایران موضوعی مطرح و از دیدگاه اقتصادی نیز مورد توجه بود با افزایش تعداد گردشگران خارجی، تهیه دوره جدید

نقشه‌های توریستی با چاپ رنگی و مشابه کشورهای پیشرفته را در برنامه کار مؤسسه قرار داد. در طول سه دهه، مجموعه کاملی از شهرها و استان‌های ایران را علاوه بر نقشه‌های توریستی تهران و ایران و برخی از کشورهای همسایه، تهیه و منتشر کرد. در حال حاضر، انتشار نقشه‌های گردشگری به‌علت کاهش چشمگیر گردشگران، با محدودیت ادامه دارد.

همکاری متقابل با مؤسسات جغرافیایی در جهان

استقبال دانشگاه‌ها، کتابخانه‌ها و دیگر مؤسسات در اروپا و آمریکا از نقشه‌های مؤسسه سحاب موجب شد تا پس از دهه شصت میلادی بخشی از فعالیت‌های آن به توزیع انتشارات مؤسسه در کشورهای اروپایی و آمریکایی اختصاص یابد. در مرحله بعد، مؤسسات بزرگ جغرافیایی در آلمان، انگلستان، فرانسه و... هم‌چنین چند شرکت آمریکایی قراردادهایی برای توزیع و فروش این آثار در کشورهای خود با مؤسسه سحاب امضا کردند که فعالیت‌های آنها هنوز هم ادامه دارد. در واقع، آثار مؤسسه در سطح جهانی توزیع می‌شد و در مقابل، نقشه‌ها و اطلس‌های آنها را نیز در ایران، مؤسسه سحاب منتشر می‌کرد و برخی از آنها را به زبان فارسی ترجمه و منتشر می‌ساخت.

نقشه‌های آموزشی و اطلس جغرافیایی برای مدارس افغانستان

در این سال‌ها نام و آوازه مؤسسه سحاب در دنیا می‌پیچد و اعتبار بسیاری جلب می‌کند به‌گونه‌ای که مؤسسات معتبر بین‌المللی با آن همکاری می‌کنند که از جمله این همکاری‌ها می‌توان به سازمان یونسف اشاره کرد که در سال ۴۹-۱۳۴۸ تهیه و چاپ چند هزار دوره از نقشه‌های آموزشی سحاب به همراه اطلس جغرافیایی افغانستان و جهان را به منظور توزیع در مدارس افغانستان به مؤسسه سحاب سفارش داد.

دوره نقشه‌های تاریخی ایران

شناخت هویت تاریخی و فرهنگی و به‌ویژه پژوهشگرانی که برای مطالعه جغرافیای تاریخی ایران نیاز به نقشه‌های دقیق و موثق تاریخی داشتند، در سال ۱۳۳۷ استاد سحاب را بر آن داشت که به این کار بزرگ همت گمارد. نخستین نقشه «ایران در زمان شاهنشاهی هخامنشی» بود که به متن فارسی و انگلیسی در سال ۱۳۴۰ چاپ و منتشر شد. از آن زمان در طول چهل سال با مطالعه گسترده در تاریخ ایران و یاری اساتید دانشگاه، مجموعه‌ای شامل شانزده نقشه از دوره‌های تاریخی ایران، قبل و بعد از اسلام تدوین شد. آخرین نقشه مربوط به دوره قاجار بود که عمر استاد سحاب برای تکمیل آن کفاف نداد. این نقشه نیز پس از غروب زندگی آن استاد فرزانه، به دست همکاران وی به انجام رسید که مراحل پایانی قبل از انتشار را

بازگشایی آن و استفاده همه مردم ایران استمداد می‌طلبد.

دفاع از اصالت نام خلیج فارس

یکی دیگر از فعالیت‌های مؤسسه سحاب پس از سال ۱۳۴۰ مبارزه با جعل‌کنندگان اسامی ساختگی برای خلیج فارس بود. استاد عباس سحاب از سال ۱۳۴۱ شروع به گردآوری اطلس‌ها و نقشه‌ها به زبان‌های مختلف از سراسر جهان و سپس با تشکیل «نخستین نمایشگاه اسناد تاریخی و نقشه‌های جغرافیایی خلیج فارس» در محل کافه شهرداری تهران در سال ۱۳۴۴ و تألیف و انتشار «اطلس نقشه‌های جغرافیایی و اسناد تاریخی خلیج فارس» در سه مجلد در سال‌های ۱۳۴۹، ۱۳۶۱ و ۱۳۶۴ خورشیدی به زبان‌های فارسی، انگلیسی و عربی، مبارزه اساسی و علمی خود را در این زمینه آغاز کرد. اقدامات بعدی در زمینه اثبات اصالت نام خلیج فارس، دو جلد اطلس به نام «خلیج فارس در نقشه‌های کهن» در ۱۲۰ صفحه با متن فارسی و انگلیسی در سال ۱۳۸۴ و «خلیج فارس: اطلس نقشه‌های تاریخی و کهن» با متن انگلیسی در ششصد صفحه (دو مجلد) در سال ۱۳۸۵ به دست محمدرضا سحاب با همکاری چند تن از دانشگاهیان تألیف و چاپ و منتشر شد. شرکت در همایش‌های داخل و خارج کشور و ارائه بیش از بیست مقاله همراه با تصاویر نقشه‌ها و اسناد در زمینه مستندات جغرافیایی خلیج فارس از جمله اقدامات سال‌های اخیر و گوشه‌ای از نیم قرن مبارزه خاندان سحاب با سازندگان اسامی مجعول برای خلیج فارس است.

اجرای طرح‌های بخش عمومی

مؤسسه سحاب، علاوه بر تألیف و تدوین و چاپ و انتشار آثار خود در طول ۷۵ سال خدمت فرهنگی، بخشی از توان و نیروی خود را صرف اجرای طرح‌های عمومی از جمله تهیه نقشه‌های تورستی شهرهای ایران برای سازمان جلب سیاحان (از سال ۱۳۴۰) و سپس وزارت اطلاعات و جهانگردی تا سال ۱۳۵۷ و بخش‌های گردشگری وزارت ارشاد (دهه‌های شصت و هفتاد) کرد. به علاوه، طرح‌های شرکت ملی نفت ایران، آستان قدس، سازمان ایرانی مجامع بین‌المللی (دهه پنجاه)، طرح فولاد مبارکه، مناطق آزاد قشم، کیش و چابهار (دهه شصت) و طرح اطلس‌های پوششی، کاربردی و استفاده از زمین وزارت کشاورزی با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای شامل صد برگ نقشه استان‌های گلستان، مازندران، اصفهان با مقیاس‌های ۱:۱۰۰/۰۰۰ و ۱:۲۰۰/۰۰۰ (دهه هفتاد) و اطلس اسناد خلیج فارس برای دفتر مطالعات سیاسی وزارت خارجه و معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (دهه هشتاد)، هم‌چنین طرح‌های بخش خصوصی برای فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان، ایران مارین سرویس، کشتیرانی کاوه، کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، ایران خودرو، شرکت شل، مدارس سما، بیمه ایران، بانک تجارت، شرکت گیتی‌پسند، ارگ بم، فرودگاه

می‌گذراند. همان‌طور که استاد سحاب در زمان حیات خود بارها تأکید کرده بود، در مرحله بعد این مجموعه همراه با متن و حواشی به صورت کتابی با عنوان «اطلس تاریخی ایران» تدوین و منتشر خواهد شد.

کتاب‌های راهنمای توریستی

از دیگر آثار مؤسسه مجموعه کتاب‌های راهنمای جهانگردان و گردشگران به زبان‌های انگلیسی و فارسی بود که در سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۸ چاپ و منتشر شد. در این مجموعه کتاب‌های راهنمای ایران، تهران، اصفهان، شیراز به متن انگلیسی و شهرهای اصفهان و همدان و استان کرمانشاهان به متن فارسی منتشر شده‌اند.

محل کار و فعالیت‌های مؤسسه

با گذشت زمان و توسعه فعالیت‌های مؤسسه سحاب، روزبه‌روز بر تعداد سفارش‌های تهیه نقشه و سایر خدمات مؤسسه سحاب از سوی داخل و خارج کشور اضافه می‌شد و این امر توسعه هرچه بیشتر آن را در پی داشت. هسته اصلی و بنیان این مؤسسه که در سال ۱۳۱۵ در زیرزمین خانه شادروان استاد ابوالقاسم سحاب گذاشته شد، بعداً به خیابان جابری (واقع در شرق تهران) سپس به میدان ژاله و پس از آن به خیابان شاهرضا (روبه‌روی صفی‌علیشاه) منتقل شد و همواره با گسترش فعالیت‌ها کمبود فضا و کمی جا از جمله مشکلات کارکنان مؤسسه بود. پس از چند بار تغییر مکان، سرانجام در سال ۱۳۴۶ مؤسسه در مکان فعلی، به ساختمانی سه طبقه واقع در خیابان ثریا (سمیه) تهران استقرار یافت، ولی حجم کار آن قدر زیاد بود که حتی فضاهای جدید هم ناکافی به نظر می‌رسید. لذا حیاط خانه را سقف زدند و فضای آن را به صورت انبار بزرگی از محصولات تولیدی خود درآوردند. اما این اقدام هم فضای لازم را تأمین نکرد و در نهایت، مؤسسه در سال ۱۳۵۶، خانه مجاور را خریداری و به مرکز اولی اضافه کرد و طبقات آنها را به هم مربوط ساخت و فضای مناسبی برای ادامه کار تألیف و طراحی، نقشه‌نگاری، عکاسی، لیتوگرافی و فروشگاه محصولاتش فراهم ساخت.

کتابخانه جغرافیایی سحاب

در طول نزدیک به یک قرن در این مؤسسه، یکی از غنی‌ترین کتابخانه‌های جغرافیایی جهان به وجود آمد که در آن صدها اطلس کوچک و بزرگ به زبان‌های مختلف و هزاران کتاب و مجله و نقشه‌های جغرافیایی نایاب انباشته شد و محلی برای تحقیقات جغرافیایی دانش‌پژوهان و محققان کشور به‌شمار می‌رود. اکنون این کتابخانه با مجموعه عظیم کتاب‌ها و نقشه‌های خود که حاصل تلاش و از خودگذشتگی سه نسل خاندان سحاب است، با کمبود فضای لازم برای ارائه خدمت به دانش‌پژوهان مواجه است و از مقامات دولتی و همه دست‌اندرکاران برای تخصیص محل مناسب و فضای لازم برای

بین‌المللی امام خمینی و... (دهه‌های هفتاد و هشتاد) از جهات مختلف پژوهشی، کار توگرافی، از دیگر طرح‌های مؤسسه است که در دست چاپ و تهیه دارد.

انتشار کتاب‌های تاریخی و جغرافیایی

مؤسسه سحاب خدماتش را به جامعه علمی و فرهنگی کشور، فقط به تهیه نقشه، اطلس یا تولید کره جغرافیا محدود نکرده و در طول سال‌های فعالیت به کار، نشر و چاپ و توزیع کتاب‌های ارزشمند در زمینه تاریخ و جغرافیا و سفرنامه‌ها و هم‌چنین ترجمه و تکثیر نسخه‌های آثار منحصر به فردی در زمینه‌های ادبی و علمی نیز پرداخته و در زمینه نشر کتاب نیز موفقیت‌هایی داشته است. هم‌چنین در مقطعی کتاب‌هایی در زمینه‌های مختلف برای کودکان و نوجوانان چاپ و منتشر کرده است.

اطلس چهارده قرن هنر اسلامی

استاد عباس سحاب دستی نیز در هنر داشت و از او تابلوهای نقاشی آبرنگ نفیسی برجای مانده است. استاد در بیست سال پایانی عمر به دنبال کار پدر رفت و به تکمیل آن پرداخت. مجموعه «اطلس چهارده قرن هنر اسلامی» که در مقام معرفی جلوه‌های گوناگون هنر اسلامی است و به دست شادروان استاد ابوالقاسم سحاب و سپس زنده‌یاد استاد عباس سحاب در طول متجاوز از نیم قرن تدوین شده است، زمینه‌هایی چون هنر خوش‌نویسی، معماری، گچ‌بری، کاشی‌کاری، نگارگری و مینیاتور، تذهیب، پارچه‌بافی، حکاکی و فلزکاری، کنده‌کاری روی چوپ و کاربرد خط در سایر رشته‌های هنر اسلامی را دربرمی‌گیرد. این مجموعه حدود پنج هزار تصویر رنگی و سیاه و سفید، نقشه و پلان، پرسپکتیو، مقطع و غیره را شامل می‌شود که نمونه‌هایی از شاهکارهای گوناگون جلوه‌های هنر اسلامی در جهان است.

این مجموعه ارزشمند به دو زبان فارسی و انگلیسی در بیست مجلد تدوین شده است که هر یک حاوی ۳۰۰ تا ۳۵۰ صفحه در قطع سلطانی تنظیم و طراحی شده است. تاکنون جلد دوم آن با عنوان «هنر خوش‌نویسی از آغاز تا امروز» با پشتیبانی یونسکو تألیف و در سال ۱۳۸۱ توسط مؤسسه سحاب چاپ و منتشر شده است و تکمیل و انتشار بقیه مجلدات آن که متأسفانه پس از خاموشی استاد ناتمام مانده است، نیاز به همکاری همه هنردوستان و علاقه‌مندان به اعتلای فرهنگ و هنر دارد.

روش‌های نقشه‌نگاری (کار توگرافی) مؤسسه سحاب

استاد سحاب در کار نقشه‌نگاری سبکی خاص و منصره‌فرد داشت. استفاده از تصاویر سیاه‌قلم آثار تاریخی و ویژگی‌های منطقه‌ای برای تفهیم بیشتر اطلاعات جغرافیایی و تزئین حاشیه نقشه‌ها با تذهیب و

نقش گل و بوته از ویژگی‌های خاص سبک وی بود. روش سایه‌روشن (استومپاژ) برای نمایش پستی و بلندی‌ها در نقشه با الهام از روش پروفیسور ادوارد ایمهوف سوئیس به دست استاد سحاب پی‌گیری و نقشه‌های بسیاری از استان‌ها و مناطق ایران با این روش ترسیم شد. استاد روش کار خود را به فرزند ارشدش محمدرضا سحاب آموخت و او آخرین نقشه‌نگاری است که در این مؤسسه توانسته است چند نقشه با استومپاژ ترسیم کند.

ابزار کار

در آغاز کار، سخت‌افزار و تنها وسیله کار نقشه‌نگاری چند قلم هاشور بود و یک شیشه مرکب چینی و چند متر کاغذ کالک. اما امروز کامپیوتر است و دیجیتالیزر و دستگاه‌های جی.پی.اس و تصاویر ماهواره‌ای. در طول ۷۵ سال مؤسسه سحاب همگام با مؤسسات کار توگرافی در کشورهای پیشرفته روش تهیه نقشه‌ها را ارتقا داده و همواره در این کار پیشگام بوده است. از سال ۱۳۶۴ خورشیدی به تدریج روش نقشه‌نگاری این مؤسسه به صورت دیجیتالی و روی سخت‌افزارهای رایانه‌ای متناسب با بهره‌مندی از نرم‌افزارهای ویژه کار توگرافی قرار گرفته است. انتقال تمامی نقشه‌های مؤسسه از روش سنتی به صورت دیجیتالی به زمانی حدود ۳۵ سال نیاز دارد. از سال ۱۳۷۵ بخش کار توگرافی سنتی مؤسسه به تدریج تعطیل شد و ادامه کارها به بخش کار توگرافی رایانه‌ای سپرده شده است.

ادامه کار مؤسسه پس از درگذشت استاد سحاب

استاد عباس سحاب از یک امتیاز استثنایی در زندگی‌اش برخوردار بود و آن دارابودن فرزندان برومندی است که همواره یاور او بوده‌اند و عاشقانه راهی را که پدر به تنهایی آغاز کرده و در طول ۷۹ سال عمر پربارش پیمود، از دهه ۴۰ آغاز به همکاری با وی ادامه داده و پس از خاموشی آن شمع فروزان در سال ۷۹ به پیش برده‌اند و با علاقه‌ای وصف‌ناپذیر برنامه‌های پدر را پی گرفته‌اند و هم‌چنان با کفایت مؤسسه را اداره می‌کنند که روزبه‌روز بر اهمیت و اعتبار علمی و فنی آن با استفاده از روش‌های نوین تهیه و چاپ نقشه افزوده می‌شود. با مشارکتی که فرزندان و نوادگان استاد عباس سحاب در پیشبرد علم جغرافیا دارند و با توجه به این که پدر وی، استاد ابوالقاسم سحاب نیز به تاریخ و جغرافیا علاقه‌مند بود و در آثار خود به آن پرداخته است، می‌توان گفت که چهار نسل از این خانواده عمر خود را در تألیف و تدوین و انتشار نقشه‌ها و دیگر آثار جغرافیایی گذرانده و از لحاظ قدمت و اعتبار در تاریخ کار توگرافی ایران، نام مؤسسه سحاب را در ردیف مؤسساتی مانند جان بار توملومیو در انگلستان و کارل ونشو در آلمان به ثبت رسانده‌اند.

در دوازده سال گذشته به دنبال فعالیت‌های مؤسسه در زمان حیات استاد سحاب، با وجود مشکلات فراوان، این مؤسسه با مدیریت

محمد رضا سحاب (فرزند ارشد استاد) که عمر و زندگی خود را وقف مؤسسه سحاب کرده است و کمک و همکاری همسر و فرزندانش، توانسته است ضمن ادامه کار به تحقق بسیاری از پروژه‌های ناتمام و انجام طرح‌های نو در زمینه فعالیت مؤسسه بپردازد. شاخص‌ترین این طرح‌های او به شرح زیرند:

۱. دوره جدید نقشه‌های آموزشی برجسته‌نمای ایران، جهان و قاره‌ها در ۸ قطعه ۱۰۰×۷۰، ۵-۱۳۸۰
۲. دوره جدید نقشه‌های آموزشی سیاسی ایران، جهان و قاره‌ها در ۸ قطعه ۱۰۰×۷۰، ۵-۱۳۸۱
۳. دوره نقشه‌های آموزشی کشورهای همسایه ایران شامل ۶ نقشه هر یک در قطع ۱۰۰×۷۰، ۵-۱۳۸۲
۴. اطلس آموزشی برای دوره ابتدایی مدارس ایران در ۳ ویرایش، ۸۳-۸۷-۱۳۹۰
۵. اطلس عمومی ایران و جهان در ۲۳۴ صفحه در قطع رحلی، ۴-۱۳۸۱
۶. اطلس عمومی ایران و جهان (ویرایش فشرده) در ۱۶۸ صفحه در قطع رحلی، ۱۳۸۷
۷. اطلس خلیج فارس در نقشه‌های کهن به متن فارسی و انگلیسی، ۱۳۸۴

۸. تألیف کتاب Persian Gulf: Atlas of Old and Historical Maps ۳۰۰۰ B.C. - ۲۰۰۰ A.D در دو مجلد با متن انگلیسی، در ۶۰۰ صفحه در قطع رحلی، ۱۳۸۵
۹. اطلس تهران بزرگ با مقیاس ۱:۱۶/۰۰۰ در ۱۱۲ صفحه در قطع رحلی، ۸۴-۱۳۸۰
۱۰. اطلس ۲۲ منطقه تهران با مقیاس ۱:۳۰/۰۰۰ در ۸۰ صفحه در قطع وزیری، ۱۳۸۷
۱۱. نقشه جدید ۲۲ منطقه تهران با مقیاس ۱:۳۰/۰۰۰ در قطع ۱۳۰×۹۰، ۹۰-۱۳۸۷
۱۲. اطلس دانش آموز، ۴۸ صفحه رقعی، چاپ هفتم با تجدیدنظر ۱۳۸۱
۱۳. دوره‌نگاره‌های آموزشی جغرافیا در ۱۰ قطعه هر یک در قطع ۱۰۰×۷۰ (۱۳۸۵-۱۳۹۰) شامل: چهره زمین، آتش فشان، زمین لرزه، جریان آب‌های سرد و گرم اقیانوس‌ها، فلات آسیا، میزان بارش باران در ایران و جهان، پوشش گیاهی جهان، آب‌وهوای جهان، منظومه شمسی - کهکشان راه شیری
۱۴. مجموعه مصور تاریخی خلیج فارس برای کودکان و نوجوانان، ۱۳۸۴
۱۵. مجموعه مصور تاریخ اسلام برای کودکان و نوجوانان، ۱۳۸۵
۱۶. اطلس گویا و گنگ ایران و جهان (ویرایش چهارم)، آبان ۱۳۸۸
۱۷. نقشه‌های استان‌های گیلان، مازندران و گلستان برای آموزش

- جغرافیا در قطع ۱۰۰×۷۰، آذرماه ۱۳۸۸
۱۸. نقشه استان تهران برای آموزش جغرافیا، دی‌ماه ۱۳۸۸
 ۱۹. نقشه رشته‌کوه‌های زاگرس برای آموزش جغرافیا، آبان‌ماه ۱۳۸۹
 ۲۰. نقشه سرزمین‌های قطبی (قطب شمال و جنوب)، بهمن‌ماه ۱۳۸۹
 ۲۱. اطلس جدید راه‌های ایران (به سبک اطلس‌های اروپایی) در ۱۴۸ صفحه در قطع وزیری، ۹۰-۱۳۸۹
 ۲۲. نقشه جدید راه‌های ایران، ویرایش‌های ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۸۸ و ۱۳۹۰
 ۲۳. نقشه عمومی ایران با مقیاس ۱:۱/۰۰۰/۰۰۰ در قطع ۲×۲ متر، مردادماه ۱۳۹۰
 ۲۴. نقشه جدید ایران با مقیاس ۱:۲/۰۰۰/۰۰۰، در قطع ۱۰×۱۲، مهرماه ۱۳۹۰
 ۲۵. نقشه جدید اقتصادی ایران در قطع ۱۰۰×۷۰، مهرماه ۱۳۹۰
 ۲۶. نقشه جدید ماهواره‌ای ایران در قطع ۱۰۰×۷۰، مهرماه ۱۳۹۰
 ۲۷. نقشه جدید برجسته‌نمای آمریکای جنوبی در قطع ۱۰۰×۷۰، فروردین ۱۳۹۱

شرکت در همایش‌ها، مقالات و دیگر فعالیت‌ها

علاوه بر فعالیت‌های مذکور در طول این دوره، محمدرضا سحاب با شرکت در کنفرانس‌ها و ارائه مقالات در زمینه‌های مختلف جغرافیایی به‌ویژه با ارائه ده‌ها مقاله و سخنرانی در همایش‌های داخلی و بین‌المللی درباره اصالت نام خلیج فارس و هم‌چنین چاپ مقالات در مجلات و نشریات داخلی و خارجی تلاش گسترده‌ای در این زمینه داشته است.

در پایان می‌توان گفت: استاد سحاب حاصل تجربه‌ها و اندوخته‌های علمی خود را که نتیجه رنج‌ها و مرارت‌های به جان خریدۀ سالیان دراز عمرش بود، در قالبی مشخص و هدفی معین به جامعه علمی جهان عرضه داشت و به قول فردوسی، شاعر بلندآوازه ایران زمین، کاهی به‌جا گذاشت «که از باد و باران نیابد گزند».

پی‌نوشت

۱. Teikoku-Shoin

منابع

۱. تاریخ، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ویژه‌نامه خلیج فارس، ۱۳۸۳.
۲. حسینی، نگین؛ «۷۰ میلیون ایرانی، پاسدار خلیج همیشه فارس»، روزنامه اطلاعات، به تاریخ ۱۰/۲/۱۳۸۷.
۳. خبرگزاری مهر - اراک: «عباس سحاب: نامی به گستره جغرافیای ایران زمین»، <http://www.mehrnews.com/fa/newsdetail.aspx?NewsID=1280044>
۴. روزنامه اطلاعات: گزارش کتاب خلیج فارس: اطلس نقشه تاریخی و کهن خلیج فارس، زیر نظر محمدرضا سحاب، برنده جایزه جهانی کتاب سال.

دوره میرحیدر
دکتر
دانشگاه محل تحصیل:
دانشگاه محل کار:
تهران
نمونه‌ای از آثار:
کتاب مختلف در حوزه
جغرافیای سیاسی

مجتبی قدیری معصوم
دکترای جغرافیای
روستایی
دانشگاه محل تحصیل:
تهران
دانشگاه محل کار: تهران
نمونه‌ای از آثار:
مشارکت در کتاب
خورشید ایران

علیرضا انحصاری
کوهبنانی
کارشناسی ارشد
دانشگاه محل
تحصیل: اصفهان
دانشگاه محل کار:
آموزش و پرورش
نمونه‌ای از آثار:
مقالات متعدد

۵. روزنامه جام‌جم: گزارش کتاب خلیج فارس: اطلس نقشه تاریخی و کهن خلیج فارس، زیر نظر محمدرضا سحاب، برنده جایزه جهانی کتاب سال.
۶. سایت بنیاد فرهنگی فراهان: «استاد عباس سحاب، پدر علم جغرافیای ایران».
۷. سایت تبیان گردآوری: گروه بزرگان و مشاهیر تبیان زنجان: استاد عباس سحاب، پدر علم جغرافیای ایران، http://www.tabyan-zn.ir/famous_man.html
۸. سایت تفرش: استاد عباس سحاب: <http://www.tafresh.net/abbas-sahab.asp>
۹. سایت شبکه آموزش صداوسیما ج.ا. ایران، چهره‌های ماندگار: استاد عباس سحاب.
۱۰. سایت فرزاتگان (زندگی‌نامه و بیوگرافی مشاهیر، بزرگان و چهره‌های ماندگار) زیر نظر شورای نویسندگان: استاد عباس سحاب، ۱ شهریورماه سال ۱۳۸۷، <http://farzanegan.blogsky.com/?PostID=9>
۱۱. سایت کارتوگرافی ۸۷، دانشکده جغرافیا، استاد عباس سحاب، پدر کارتوگرافی ایران، سه‌شنبه نوزدهم آذر ۱۳۸۷، <http://carto-group.aspx?http://blogfa.com/post>
۱۲. سایت مرکز اسناد و کتابخانه ملی ایران: استاد عباس سحاب: <http://nlai.ir/Default.aspx?tabid=1785&ctl=Details&http://ItemID=2693>
۱۳. سایت مشاهیر جهان: استاد عباس سحاب: <http://www.mashahirejahan.mihanblog.com/post>
۱۴. سایت نگاه جغرافیایی: عباس سحاب، پدرخوانده کارتوگرافی ایران، گزارش زندگی استاد سحاب: پدر علم جغرافیا و کارتوگرافی نوین ایران و آثار ارزنده و بی‌بدیلش در دانش جغرافیا.
۱۵. سحاب، عباس؛ **اطلس چهارده قرن هنر اسلامی**، جلد دوم، هنر خوشنویسی؛ Atlas of centuries of Islamic Arts, Vol. 2 Islamic Calligraphy, ۲. Vol. ۲, ناشر: مؤسسه جغرافیایی سحاب، تهران ۱۳۸۱، ISBN ۹۶۴-۶۵۵۶-۵۵-۸
۱۶. سحاب، محمدرضا؛ مدیر مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب، خلیج همیشه فارس، به مناسبت ۱۰ اردیبهشت، روز ملی خلیج فارس، **روزنامه اطلاعات**، به تاریخ ۱۳۸۶/۰۲/۱۰.
۱۷. سحاب، محمدرضا؛ مدیر مؤسسه

- جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب، نیم قرن تلاش برای حفظ نام خلیج فارس، **روزنامه اطلاعات**، به تاریخ ۱۳۸۷/۰۲/۱۰.
۱۸. سحاب، محمدرضا؛ **آگاهی‌نامه و معرفی طرح اطلس چهارده قرن هنر اسلامی**، در بیست مجلد، ناشر: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب، تهران، ۱۳۸۱.
۱۹. شریفی، حسین؛ **اراده‌های پولادین معاصر ایران**؛ انتشارات وثقی، جلد یکم، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۷.
۲۰. ظریف رفتار، احمد؛ مجموعه یابندگان حلقه‌های گمشده، قسمت نهم (فیلم مستند)، شبکه ۴ سیما، ۱۳۸۸.
۲۱. عرفانیان عالی‌منش، جواد (استاد دانشگاه علامه طباطبایی)؛ چهره‌ها: مهندس عباس سحاب پایه‌گذار نقشه‌نگاری نو در ایران؛ **روزنامه اطلاعات**، به تاریخ ۱۳۸۷/۰۲/۰۴.
۲۲. محب‌علی، حمیرا؛ «عباس سحاب، پدرخوانده کارتوگرافی ایران»؛ گزارش زندگی «استاد سحاب» پدر علم جغرافیا و کارتوگرافی نوین ایران و آثار ارزنده و بی‌بدیلش در دانش جغرافیا، **خبرگزاری میراث فرهنگی**، ۱۳۸۴/۰۵/۲۲.
۲۳. محمودیان، علی‌اکبر؛ **زندگی‌نامه فرهنگی استاد عباس سحاب**؛ انجمن مفاخر فرهنگی، تهران: ۱۳۸۰.
۲۴. مزجین، افشین نادری، زیر نظر شورای کارشناسی دفتر انتشارات کمک‌آموزشی؛ «**سحاب**» (مجموعه چهره‌های درخشان)؛ ناشر: مؤسسه فرهنگی انتشارات مدرسه؛ چاپ اول، تهران: ۱۳۸۹.
۲۵. مشیری، منوچهر؛ «جغرافیای عشق (فیلم مستند)»؛ تهیه‌کنندگان: طاهره یراقچی و عصمت شاکری، تهران، ۱۳۷۵.
۲۶. مؤسسه جغرافیای دانشگاه تهران، با همکاری جهاد دانشگاهی تهران، هسته علمی دانشجویان جغرافیای دانشگاه تهران؛ «سحاب»، ویژه‌نامه بزرگداشت استاد عباس سحاب و تجلیل از مقام شامخ اساتید جغرافیای ایران، دانشگاه تهران، آذرماه ۱۳۷۹، ناشر: جهاد دانشگاهی و مؤسسه جغرافیایی سحاب، چاپ اول، تهران: خردادماه ۱۳۸۰.
۲۷. میرزایی، مهندس سارا؛ سایت مشاهیر و چهره‌های ماندگار: استاد عباس سحاب (پدر علم جغرافیای ایران)، ۱۳۸۷/۶/۵.
۲۸. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، مقاله «اطلس چهارده قرن هنر اسلامی».
۲۹. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، مقاله «ابوالقاسم سحاب».
۳۰. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، مقاله «عباس سحاب».
۳۱. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، مقاله «مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب».
32. Echo of Islam, On the Occasion of 10th of Ordibehesht (30th April), the National day of Persian Gulf, efforts of Sahab Family in defense of the name "Persian Gulf", Tehran, May 2009.
33. Sahab G.D.I., Report of Activities of Sahab Geographic & Drafting Institute in the occasion of the 12th ICA conference, Perth, Australia, published by Sahab G.D.I. Tehran 19.
34. Sahab G.D.I., The Centenary of Abolqassem Sahab (1887-1987) and the Fiftieth Anniversary of Sahab Geographic & Drafting Institute (1937-1987), in the occasion of the 13th ICA Conference, Morelia, Mexico, published by Sahab G.D.I. Tehran 1987.
35. Sahab, Abbas, Atlas of 14 Centuries of Islamic Art, Second Volume: The Art of Calligraphy", published by Sahab G.D.I., Tehran, 2002.
36. Sahab, Abbas, Atlas of Old and Historical Maps and Geographical Documents on the Persian Gulf", published by Sahab G.D.I., 1st edition, Tehran, 1975.
37. Sahab, Abbas, Introducing the project "Atlas of 14 Centuries of Islamic Art", published by Sahab G.D.I., Tehran 1982.